

Gabby Harrisová

Moudrost beze slov

**Co nás zvířata učí o komunikaci,
vztazích a životě**

Překlad Kateřina Lerlová

NAKLADATELSTVÍ

Praha, 2026

Obsah

Úvod	/	9
Jak pracovat s touto knihou	/	12
Ať jsou moudrosti pro nás všechny	/	15
Obraz sebe sama a svět	/	19
Jsme dost dobří	/	22
Proč opustit dogmata?	/	25
Iluze bezpečí	/	28
Zvědavost oživuje	/	32
Na duševním zdraví zvířat záleží	/	36
Poklona lidskému a zvířecímu duchu	/	40
Být součástí celku	/	43
Odpuštění	/	49
Jsme dost dobří už jen proto, že jsme	/	53
Poznat a přijmout, kým jsme	/	56
Zapadnout do škatulek?	/	62
Přizpůsobivost je tvořivost	/	67
Kreativita je plynutí	/	70
Práva zvířat – etika péče o zvířata a managementu chování	/	74
Život, který stojí za to žít	/	78
Jak se učíme	/	82
Nevědomost a potřeba bezpečí	/	89
Vybírat si svoje reakce	/	91
Všímavosti k zodpovědnosti	/	97
Zakažme trénink	/	100

Praktické návody v této knize slouží pro čtenářovu inspiraci a pro správnou funkčnost musejí být aplikovány s maximálním citem a s respektem k individuálním potřebám a odlišnostem každého zvířete. Autor a nakladatel nenesou odpovědnost v případě náhodných nebo následných škod vzniklých na základě opatření, provádění nebo používání pokynů a doporučení obsažených v této knize nebo v souvislosti s nimi.

Copyright © Gabby Harris, 2026
Cover photo © Peter Pinnock, 2026
Interior photos © archive of Gabby Harris, 2026
© Nakladatelství PLOT, 2026

ISBN 978-80-7428-523-3

Učení se a pamatování	/	105
Zóna pohodlí – Jak jsme se do ní dostali?	/	109
Telepatická komunikace		
se zvířaty – trochu ezo	/	112
Být otevřený a naslouchat bez obav	/	118
Potenciál pro posílení	/	125
Odolnost	/	132
Usmějte se	/	136
Útok, útěk, zamrznutí	/	139
Kognitivní zkreslení		
a management chování zvířat	/	143
Enrichment jako nezbytnost	/	150
Základy enrichmentu	/	155
Welfare a enrichment	/	160
Příležitost se skrývá v detailu	/	164
Praktické hodnocení enrichmentu	/	177
Progresivní péče	/	184
Enrichment – proč se s ním obtěžovat?	/	187
Koncepty enrichmentu – užitečné tipy	/	193
Shromažďování nápadů a příprava		
na hodnocení výsledků	/	203
Návrhy, jak měřit	/	206
Management chování zvířat		
relevantní k enrichmentu	/	216
Můžete a jste	/	222
Na konci cesty	/	226
Literatura	/	228

Poděkování

Mému otci – vychovával nás se soucitem a jasnými hodnotami. Byl to člověk hluboce oddaný zvířatům. Velkorysá duše, kterou skutečně vedla snaha o dobro celku. Zemřel ve věku jednaosmdesáti let. Uspořádali jsme neformální rozloučení na počest jeho života a zazněla při něm upřímná slova o tom, co po sobě zanechal. Shrnout život tak výjimečného člověka je nemožné. Jeden z jeho přátel však pronesl slova, která se mě hluboce dotkla.

Abych je zasadila do souvislostí, musím nejprve uvést několik skutečností.

Můj otec byl veterinář. Ordinaci měl přímo u nás doma. Mám tři sourozence. Mé sestry se jmenují Robyn a Julia. Bratrovi říkáme Johnny, abychom ho odlišili od našeho otce Johna. Moje maminka se jmenuje Clare.

A nyní už vzpomínka na jednoho velkého člověka.

Děkuji vám, pane Ralphe Kirstene.

„Konec velké éry.

Viděli jsme vyrůstat děvčata i Johnnyho. Před více než čtyřiceti lety jsme poznali Johna a Clare Luytovy – a spolu s námi je poznali i naši psi, border kolie. K doktorovi se vždycky těšili. A to natolik, že kdykoli přišla bouřka, náš borderák utekl z našeho domu na Lost Trail Road, přeběhl rušnou Ferreira Street a zamířil tam, kde se cítil v bezpečí – k doktoru Johnovi domů do Venn Street. Asi pět kilometrů daleko.

John nám pak zavolal a oznámil: „Pete je tady. Je mokrý, ale v bezpečí, zachumlaný v Johnnyho posteli. Ráno si ho můžete vyzvednout.“

Proč tohle inteligentní zvíře hledalo ochranu tak daleko od domova a ve chvíli, kdy mělo strach a potřebovalo pomoc a útěchu, zamířilo přímo k doktoru Johnovi?

U rodiny a přátel Johna Luyta tomu nikdy nebylo jinak. Když někdo potřeboval pomoc, poradit s problémem JAKÉHOKOLI druhu, když hledal vedení a pochopení, potřeboval slyšet upřímný názor nebo najít přátelské řešení nějaké potíže... šel za Johnem. Za Johnem jste šli proto, že dokázal proměnit problém v příležitost. Za Johnem jste šli pro útěchu. Za Johnem jste šli, abyste

se zase cítili dobře. Já za Johnem chodil proto, že byl můj přítel. Přítel, na kterého nikdy nezapomenu.“

Můj otec pracoval jako veterinář více než padesát let. Pečoval o hospodářská zvířata, divoká zvířata, psy i kočky. Nejvíc ale pracoval s lidmi. Jedna z mých nejranějších vzpomínek je na chvíli, kdy jsem s ním byla v buši. Seděla jsem na jeho černém veterinárním kufříku, zatímco on se staral o krávu, která potřebovala pomoc. Oženil se s mou maminkou, dívkou z venkova. Moje první vzpomínka na ni je, jak jede na koni jménem Thunder. Vždycky nás obklopovala zvířata. K našim domácím povinnostem patřilo krmení zvířecích pacientů, kteří zůstávali přes noc v ordinaci. Budíčkem nám někdy býval osamělý pes, který volal po společnosti. Uprostřed noci jsme tak chodili dolů ze schodů na návštěvu ke kotcům. Vždycky se u nás také našlo nějaké zvíře, které bylo třeba ručně dokrmovat a připravovat na návrat do přírody, od ježků až po ptačí mláďata.

Dokonalé dětství. Dnes na něj vzpomínám jako na čirou radost – a zároveň jako na životní lekci o tom, co znamená být ve vztahu s druhými. Ani nedokážu slovy vyjádřit svoji vděčnost. Můj otec je anděl. Hvězda, která mi ukazuje cestu a která mi dala všechno. Doufám, že alespoň některé z lekcí obsažených v tomto vyprávění pro vás budou inspirací se stejnou radostí. Doufám, že mu dokážu na následujících řádcích vzdát čest, kterou si zaslouží, že na těchto stránkách najdete alespoň část jeho odkazu. Doufám, že jsem se z jeho životních lekcí naučila dost na to, abych ho dokázala skutečně uctít.

Tati, děkuji ti. Tohle všechno je od tebe.

Tento seznam nikdy nemůže obsáhnout všechny, kterým potřebuji poděkovat. Matějovi, mému českému redaktorovi, děkuji za důvěru. Dr. Františku Šustovi děkuji za přátelství a inspiraci. Katce Lerlové děkuji za laskavost a moudrost.

Mým synům Zacovi a Keimu děkuji, že jsou mou oporou, inspirujícími anděly.

Každému, kdo se mnou kdy vedl rozhovor o moudrosti zvířat, děkuji, že jsem se mohla jako Alenka v Říši divů vydat na průzkum králičí nory.

Děkuji každému zvířeti, které jsem kdy potkala. Díky vám stojí život za to žít.

Úvod

Proč vlastně něco psát?

Zajímá vůbec někoho, co můžu říci?

Proč váhám?

Je mnohem jednodušší nedělat nic. Pak mě nikdo nebude soudit. A když se nebudu muset snažit a riskovat odsouzení, tak budu mít klid.

Nechci soutěžit, kdo má větší pravdu. Mám pocit, že si nezasloužím být vyslyšena.

Sage je inspirující princeznou. Africký pes, která jako by byl mou nejlepší částí. Mou nejoblíbenější částí dne je večer, když si lehnu do postele, ona za mnou vyhupsne se svými třiceti kilogramy živé váhy, strčí čumák pod peřinu až k mému pupíku, dokud pokrývku nezvednu a pak se ke mně může konečně přitulit. Okamžik spojení. Všechno ostatní pomíjí. Jsme spolu a na tom, co bylo, nezáleží. Existuje jen přítomný okamžik.

Na křížovatce zastavuji na červenou. Vidím muže, jak drží pod paží psa. Už jsem ho tu potkala i dřív. Je znát, jak svého psa miluje. Hlava mi říká, že psa používá, aby mě obměkčil a já mu dala peníze. Možná má pravdu. Možná se plete. Je to jen příběh. Dnes se podívám psovi do očí. Je milován. Podívám se na muže a ten se usměje. Z nákupní tašky vytáhnu jablko a psí konzervu. Rozzáří se a vyvolá tak úsměv i na mojí tváři. Snažím se potlačit pocit, že jsem dobrotivý samaritán. Pobaví mě pak můj vlastní zmatek.

Svoje já můžeme sdílet, jen pokud nemáme očekávání, názory, pocit viny nebo jakoukoli jinou energii, která nesouvisí s prostým dáváním. Pokud je v té interakci záměr mít pravdu, hodnotit, získat slávu a uznání, manipulace nebo zachraňování, pak sdílení není tak upřímné, jak by mohlo být. Znemožňuje

nám to svobodně dávat a přijímat, naše vlastní příběhy nás omezují. Soudím druhého, abych měla pravdu. Dělam věci správně, abych byla přijímána. Hledám slávu, abych zaplašila pocit nedostatečnosti. Zachraňuji ostatní, abych byla dost dobrá. To všechno dělám, abych něco získala.

A tak když se rozhoduji, jestli psát nebo ne, vzpomenu si na laskavost a potřebu upřímného sdílení.

Můžete mě soudit za to, že pracuji s delfíny a dalšími zvířaty v zajetí. Odsouzení mě umlčí raz dva. Uvědomuji si svoje strachy a pokorně respektuji vaše odsouzení.

Když mi bylo dvanáct let, psala jsem organizaci Greenpeace, že chci pomáhat aktivistům, kteří odhodlaně bránili velryby před tehdejšími velmi rozšířeným rybolovem. Lov velryb Jihoafrická republika zakázala relativně nedávno, v roce 1979. Představte si moje zděšení, když jsem navštívila výstavu o historii a viděla tam na černobílé fotografii svého prastrýce, jak pózuje vedle delfínů, které s dalšími rybáři ulovili v okolí Kapského města. V té době běžné lovecké trofeje. Dnes máme velkochovy a regenerativní zemědělství, vegany a lovce. Máme aktivisty a záchrané stanice. Národní parky, zoologické zahrady a psy u domu. Znečištění a východy slunce a krásné domovy, vydatné plodiny, díky kterým je jídlo dostupnější, a bio zeleninu. Snadno si můžeme sypat popel na hlavu. Je nicméně odpustitelné, že jsme jen lidmi. Co je dobře a co špatné? Co je poctivé a co už nečestné? Mým cílem je snažit se dělat věci tak, jak nejlépe dokážeme.

Práce se zvířaty v zajetí může působit jako hodně vzdálená mým dětským snům. Ale je promyšlená – chci pracovat tak, abych jim zajistila dobrý život. Může být dost dobrý? A byla by volná příroda dost dobrá? Máme před sebou ještě pořád hodně práce, jestli chceme „zachránit velryby“. A nejen je.

Nechci plýtvat životem zvířat, o která se starám. Vážím si jejich laskavých lekcí a tak vám tu o nich budu vyprávět, s ohromnou úctou a hlavně láskou. Možnost komunikovat s jiným živočišným druhem s respektem – to je pravé požehnání.

Ráda bych také vzdala hold každému, kdo má ve svém životě zvířata. Je to cesta, která začíná v srdci a vyžaduje odvahu. Číníte dobro. Doufám, že se mi podaří nabídnout perspektivu, která vám bude k užitku.

Teplo, které ze Sage pod dekou sálá, ve mně probouzí pocit skutečné sounáležitosti. To je dostatečná inspirace, abych vzala do ruky pero a papír. Přála bych si, aby taková sounáležitost doprovázela každé naše setkání. V každo-

denním rozhodování se snažím porozumět etickým a welfare aspektům ve vztazích. Takový příběh chci vyprávět. Děkuji, Sage. Tato kniha je věnovaná tobě.

A tak píšu, ale s laskavým omezením, s hranicí, která existuje i mezi lidmi a zvířaty v etických vztazích a kterou vyjadřuje následující báseň.

Sobecká nesobeckost

Modlím se k Tobě
 Buď pozorná, zvědavá, schopna bavit se i odpustit mému Já
 V tomto neskutečném světle mi dej prostor být fascinována bytím
 Když tě najdu a uzřím, dovol mi zajímat se o tebe
 Abych Tě mohla vnímat
 Dovol mi nechat se uchvátit, zatímco oba dýcháme
 Uvidím pak vše v úžasu
 Objevím Tvůj vyšší smysl a tak
 I hlubší poznání sebe sama
 Bez rozlišování na správné a špatné
 S úsměvem a lehkostí si všimnu zvláštních soudů, které objevím
 Celistvá, když klopýtnu o jejich zdroj
 Skutečná, když slyším
 Poctivá, když rozmlouvám se skutečným zaujetím
 Nechť zvědavost řídí můj zájem
 Abych si, když najdu zlomek, uvědomila větší část sebe sama
 Takže skutečně uvidím a budu viděna
 V přítomnosti, kdy svou podstatou
 Sloužím většímu dobru.

Dáme se do psaní...

PŘEDSTAVENÍ

Jak pracovat s touto knihou

Ve svém životě máte nějaké speciální zvíře. Pro mě je takovým zvířetem Frodo, samice delfína. Známe se už více než čtyřicet let.

Do Mořského světa se dostala v roce 1979. Já tam začala pracovat jako ošetřovatelka zvířat v roce 1990. Frodo byla tehdy březí. O pět měsíců později porodila Julu, u jeho narození jsem byla osobně a jeden z mých synů po něm dostal jméno. Ten den mi srdce málem puklo úžasem. Frodo je neuvěřitelná matka. Ze všech mentorů, které jsem potkala, je ona nejmoudřejší. Byla to právě ona a její rodina, kdo mně naučil ty nejdůležitější lekce.

O čtrnáct let později jsem dala výpověď. Odchod pro mě byl velmi bolestný, nedokázala jsem zůstat pryč dlouho a hned následující rok jsem se vrátila. Odstěhovala jsem se na jiný kontinent, takže jsem mezitím nechodila ani na návštěvy. Když jsem se vrátila, hned jsem utíkala za Frodo a natáhla k ní ruku na pozdrav. Obvykle kolem mě proploouvala a nechávala se podrbat na ploutvích. Ale tehdy se objevila a zase rychle vycouvala, jako by potřebovala získat odstup. Zůstala těsně pod hladinou a vypadala zmateně. Vydechla obří bublinu. Jasně jsem v ní viděla otázku „Co to sakra je?“ Pak mi opět prokázala tu čest moci se jí dotknout. Také jsem zhluboka vydechla. Další lekce následovaly a pokračují dodnes.

Tahle kniha je o vztazích. Zvířata jsou v tomto oboru výjimeční učitelé. Cílem knihy pak je poskytnout naději. Zvířata tu nejsou proto, abychom je ovládali. Jsou tu, aby nás učila.

Popisované příběhy jsou lekce od mnohých úžasných zvířat. Od roku 1990 až do současnosti pracuji v zařízení s názvem Jihoafrická asociace pro zkoumání mořské biologie. Mám tu čest učit se od delfínů, lachtanů, tučňáků, ryb,

žraloků, želv, rejnoků a plazů. Učila jsem se také po boku koní, koček a psů. Další neuvěřitelné okamžiky mi přinesla i práce s lidmi a zvířaty v přírodních rezervacích a ostatních zařízeních, kde pečují o zvířata.

Tato kniha je zároveň i pracovní sešit. Dnes jsou informace snadno dostupné, ale informace není transformace. Hromadění informací je skvělé, když jsme zvědaví a hledáme způsoby, jak být lepším člověkem. Může to být ale návykové, pokud získáme pocit, že budeme vševědoucí, a tak to můžeme používat i jako výmluvu, abych nemuseli jednat. Skutečná lidská inteligence je vtělená, zpracovaná, smyslová a mnohostranná.

Cílem mé knihy je přivést vás k prožitku. Nabídnu vám cvičení, které obohatí váš život. Hrajte si. Provádějte je. Raději udělejte chybu, než abyste chtěli mít všechno správně. Když se vám bude dařit, nepodléhejte pokušení se s tou „správností“ ztotožnit.

Zvu vás, abyste si přečetli informace a pak se vrhli na popsany úkol. Úkoly poskytnou zkušenost. Jsou vytvořené tak, aby splnily hned několik věcí.

- 1) Hlídejte si, abyste nikdy neztratili smysl pro humor. Když začnou být věci těžké, zasmějte se sami sobě a výmluvám, které používáte.
- 2) Obohaťte se novým pohledem na to, kým ve světě jste.
- 3) Zlepšujte se, aby se to dobré do světa šířilo jako vlny na vodě.
- 4) To nejzásadnější – **buďte lepšími pro zvířata ve svém životě.**
- 5) Ukažte, jak ovlivňujete život zvířat okolo sebe.

Rozebereme si několik témat. Občas vám může připadat, že se opakuji. Pamatujte, že hlavním cílem je prozkoumat vše skutečně do hloubky a pochopit, že stejně jako roste naše porozumění, tak poroste i schopnost stát se tvůrci svého života. Nebudte odkázáni napospas svým naprogramovaným vzorcům. Sebepoznání je to největší dobrodružství. Cíl se nachází uvnitř, takže nemusíme trpět venku. Když budete váhat nad koncepty, jako je sebepojetí, příběhy, odpovědnost, zvědavost, hodnocení a tak podobně, uvědomte si, že to je pozvánka podívat se hlouběji do nitra. Pokud vás nějaký koncept rozčílí, tak je to často signál, že se na něj musíte podívat zblízka. Připomeňte si první zásadu – udržet si smysl pro humor.

Teď si představte, že jste v otlučeném landroveru. Jedeme tam, kam vede cesta, i kam žádné cesty nevedou. Máme dostatek biopaliva a zabalenou výbavu na kempování. Mapy jsme po cestě vyhodili do tříděného odpadu. Jedeme do nitra. Koho s sebou na tu cestu vezmete? Máte rádi zvířata, tak navrhuji vzít přátele. Psi sedí na sedadle spolujezdce, ptáci, kočky, každé zvíře se může přidat. Možná vezete i přívěs s koněm. Můžeme plout i na lodi a všude kolem nás budou ryby. Vyrázili jsme vstříc východu slunce. Uvidíme, co všechno objevíme.

KAPITOLA 1

Ať jsou moudrostí pro nás všechny

Dívala jsem se na práci dvou trenérů v psí škole. U Tracy se zdálo, že se jí nedaří psy naučit rychlou reakci na povel. Thulani se zdál na psy dobře naladěný a ti se mu snažili s nadšením vyhovět. Vypadalo to, že Tracy psy často opravuje, zatímco Thulani jim klidně ukazoval cestu k úspěchu. Tracy často říkala, co nechce vidět. Thulani psům říkal, co po nich chce. Když jsme si pak povídali, u obou byl patrný jejich rozdílný přístup k životu. Tracy se spoustou věcí zápasila, zatímco Thulani se západem vyprávěl, co se mu v životě daří. Otázka zní – soustředíme se na zákaz nebo na záměr? Pokud máme jasný cíl, pak se k němu i cesta bude přirozeně ubírat. Naše soustředění ovlivňuje každý bdělý okamžik, každý pocit, a stejně tak naše chování. Naše pozornost ovlivňuje i zvířata, na kterých nám tolik záleží.

Zvířata v našich životech jsou jako zrcadla a bumerangy, a pokud je necháme, stanou se našimi therapy. Nechají nás utápnout v nesmyslech a pak nám ukážou, co funguje. Skrze naše zacházení a život s nimi můžeme společně najít uzdravení. Ty nejmenší nedokonalosti, když například nepřijdou na zavolání, nebo naše netrpělivost při jejich nevšímavosti, jsou právě začátky léčivého procesu. Pokud otevřeme srdce jejich sdělení, budeme zvědaví a budeme mít chuť objevovat, pak se z nás stanou lepší lidské bytosti, budeme lepší pro svět a zejména pro všechny zvířecí učitele.

Samotná fakta nestačí k tomu, abychom obohatili svůj život. Musíme se do zkušenosti ponořit. Nespěchejte na sebe, v klidu pracujte na cvičení v každé kapitole. Vždycky se k nim můžete vrátit a pak pokračovat, kde jste přestali. Prozkoumejte svoje nitro. Mějte srdce otevřené, aby v něm bylo dost místa pro úžasná stvoření, se kterými sdílíme životy.

Zatímco píšu, sedím na verandě u stolu, odkud si mohu užívat výhled. Před chvílí vyšlo slunce. Léto teprve začíná, včera pršelo a nad krajinou se vznáší mlha. Vane lehký větřík a skrze opar vidím, jak se čas od času pohnou stromy. Vítr je ještě chladný, ale přináší příslib vlhkosti. Máma kvočna vyhnala svůj tucet kuřat, která se teď potulují po verandě a hledají úkryt mezi nábytkem. Kotata leží v klubíčku na židli vedle mě a Sage odpočívá na pelechu, hlavu si položila na moje nohy. Manžel jako vždycky něco kutí na zahradě. Když cítím vděčnost, vnímám ten pocit stejně, jako když cítím lásku. I když zrovna šlápnu do slepičince. Jsem obklopená dušemi.

Přeji vám, abyste byli pozhnaní vděčností. Ať už v životě šlápnete do spousty zvířecích bobků a domů vás doprovází špinavé psí šlápoty, pojďme. Pojďme se ušpinit na cestě k většímu uvědomění. Těším se na vaše názory, abych i já si mohla rozšířit obzory. Děkuji, že se na tuhle cestu vydáte se mnou.

Návrh na deník

Na několika workshopech, v knihách a setkáních mě vedli k psaní deníku. Dlouho jsem těm instrukcím vzdorovala. Přišlo mi to moc jako čtení návodu a já dávám přednost postupu „pokus–omyl“. Mám celou sbírku nedokončených deníků – samé výmluvy, na nudu a dětinskost.

Právě kvůli tomu vzdoru jsem se rozhodla být důsledná a poslední rok jsem si psala deník přímo nábožně. Našla jsem si vlastní způsob. Zjistila jsem, že je užitečnější psát perem na papír, protože tak jsem lépe napojená na svoje pocity. Psaní je pak vědomé a tělesné, pero pohybující se po papíře působí skutečně. Když se písmo stane nečitelným, zaměřím se na to a hledám potěšení ze znovu nabyté koordinace. Proto bych důrazně doporučila, abyste při čtení této knihy používali skutečný papír a pero. Jak budete knihou procházet, sami přijdete na to, co si zapisovat. Prostě se do toho dejte. Čmárejte, hrajte si, pište, kreslete. Pracujte chvíli rukama. Používejte tělo. Dotýkejte se. Čím více smyslů zapojíte, tím lépe.

Denní kapitoly

Moudrý učitel Shaun Reid mě učil o „denních kapitolách“. Ohraničují den, kdy se bezpodmínečně věnujete sami sobě. Když se o sebe staráme, tak také můžeme lépe sloužit světu. Kapitola dne se netýká jen psaní deníku. Je to všechno, co nás uzemňuje ve světě, věci jako modlitby, meditace, cvičení, rozmluvy se zrcadlem, pití čaje, rozjímání, čištění zubů, stlaní postele, trávení času se zvířaty a cokoli dalšího, co denně děláte pro sebe. Provádíme je ráno po probuzení a také večer, než jdeme spát.

Tady je několik návrhů cvičení, která můžete zpracovat v deníku. Několik si jich vyberte.

- 1) Napište seznam všech věcí, za které jste právě vděční.
- 2) Sepište afirmace (pozitivní výroky), které podporují váš obraz sebe sama.
- 3) Poznamenejte si, co jste zjistili, že vám během dne pomáhá.
- 4) Tři cíle, kterých chcete dosáhnout. To vám pomůže neodkládat je.
- 5) Udělejte si poznámku, jestli jste splnili cíle z předchozího dne.
- 6) Postřehy z cvičení před zrcadlem.
- 7) Jaké objevy jste udělali díky svému zvířecímu učiteli.

Když přijímáme učení s pokorou, léčí to naši duši. Dobro těch duší se pak jako vlny šíří do světa.

Můžete si deník psát jako vyprávění, i to je skvělé. Sepište svoje myšlenky na papír, abyste se mohli začít vědomě rozhodovat a jednat. Znovu opakuji – nebojte se zašpinit si ruce a bavit se.

Další užitečné cvičení s deníkem je ranní výpis. Vypadá to tak, že hned po probuzení začnete psát, aniž byste se zastavovali nebo něco upravovali, a vydržíte to dělat předem stanovený počet stránek nebo čas. Zatímco jste ještě pořád trochu ve světě snů, necháte svoje podvědomí, aby vystoupalo na povrch.

Deník můžete mít stále u sebe. Když si zapíšeme svoje omyly a prozření v průběhu dne, tak si lekce lépe zažijeme a uvědomíme si i vlastní integritu, svobodu a růst. Popisování setkání se zvířaty je terapie v praxi.

Zapisování pocitů ze vztahu je jednodušší u zvířat, ale jak jsem říkala, platí to pro každou interakci. Pak se totiž začnou objevovat vzorce a to nám pomůže podívat se, co je potřeba udělat, abychom uspěli.

Deník se tak stane záznamem našich cest. Přečtete si zápisky, když budete mít přemýšlivou náladu. Hrajte si se slovy a nechte je, aby vám pomohly vyrůst.

Cvičení

Najděte deník, který budete používat při čtení této knihy. Promyslete si, jak ho pojmenujete. Můžete zvolit cokoli. Je to váš cestovní deník, jak byste nazvali svoji cestu? Na první stránce vypracujte první cvičení:

- 1)** Sepište seznam cílů pro psaní deníku.
- 2)** Podrobně se popište. Představte si, jako by vás popisoval někdo jiný, a jeho řeč si napište.

Kapitola 2

Obraz sebe sama a svět

Naše představy o nás samých utváří to, jak nás bude svět vnímat. Uvědomujeme si, kým jsme? Můžeme se rozhodnout, jak náš vlastní obraz vypadá, a ten vědomě vytvářet a utvrzovat. Chce to jen uvědomění. Když jsme s našimi zvířecími guru, tak jsme naštěstí mnohem víc v přítomnosti a můžeme to využít k tomu, abychom si obraz sebe sama lépe uvědomili.

Když jdu na procházku se Sage, mojí spřízněnou duší, musíme na konci ulice projít okolo domu místního trenéra psů. Často v tom místě začne tahat na vodítku. Usměji se, protože si uvědomím potřebu vypadat jako schopný trenér, pro případ, že by snad zrovna vyhlížel z okna. Sage se na mě otočí, uvidí úsměv, a dál pokračujeme v klidu. Humor mi pomůže uvolnit napětí, na které Sage reagovala. Lektor v akci. Ale někdy se nezklidní. Pak se musím podívat více do svého nitra, k čemu se skrytě upínám.

Jímá mě hrůza pokaždé, když se chystám přednášet na semináři o tréninku zvířat. Cítím se jako podvodník, který se vkrádá mezi neuvěřitelně schopné lidi. Když je pozoruji při práci se psy a dalšími zvířaty, tak bych chtěla trávit celé dny tím, že se od nich budu učit. Lidé v mém okolí mě uklidňují, že si poctu učit ostatní zasloužím. Tvrdí mi, že jsem zkušená. Já jen slyším, že jsem udělala dost chyb, ze kterých jsem měla příležitost se poučit, a že jsem už stará. Pak začnu přemýšlet nad svým šatníkem. Co si mám vzít na sebe? A slyšela jsem, že když žena nenosí make up, tak si neváží svého publika. Nanesu tedy na řasy maskaru a připomínám si, že si nesmím promnout oči.

Taková hrůza mě nejímá poprvé. Jednou, než jsem odjela na seminář, stěžovala jsem si nahlas v přítomnosti svého vševědoucího syna. Rozplakala jsem se, jak nedostatečná si připadám. Knihy, sociální média, podcasty – informace

jsou všude. Přijdu si jako nějaký podomní obchodník, co se snaží lidem prodat věci, které už dobře znají. Konec konců, management chování není žádná raketová věda, jen prostá logika a pozorné vnímání.

Můj úžasný chlapec nade mnou kroutil hlavou. Je stará duše, z očí mu vyzařuje moudrost, a vrátil mi kázání, které dříve poslouchal ode mě. Začal slovy: „Tak dost...“ Zaskočil mě svým lehkým, ale zároveň rozhodným tónem. „Mami, to je směšné. Nemůžeš předpokládat, že všichni ví to, co víš ty. Můžeš jen s pokorou dělat věci tak, jak nejlépe umíš, jinak by ses ani k sobě, ani k ostatním nezachovala fér.“

Chytla jsem se na vějíčku: „Ano, ale...“

Zastavil mě rozhodným gestem ruky. Nemusel říci ani slovo, přesto mě jeho energie zarazila. Úplně mě to překvapilo. Do výrazu se mu vkradl potouchlý úsměv, jak ho těšilo, že mi může vrátit, z čeho jsem ho v minulosti tolikrát obviňovala. „Musíš převzít zodpovědnost, mami. Když se vzdáš, tak marníš svůj život.“

Ty věty jsem dobře znala, ale ještě nikdo je neobrátil proti mě. Vzpomněla jsem si, jak mi přítel říkal, že děti jsou našimi učiteli. To byl začátek. Takhle se zrodila kniha o osobní zodpovědnosti a jak se ji můžeme naučit skrze vztah se zvířaty. Začala radost z tvoření.

Vlastní syn mě dokázal umlčet. Ušklíbla jsem se, protože úsměv by byl v mém aktuálním hysterickém rozpoložení příliš pokorný. Obrátil oči v sloup, vědoucně se uchechtl a šel se věnovat záležitostem mládeže. Jsem pyšná na to, že má dostatek důvtipu, aby mě donutil podívat se do svého nitra, když sebou zrovna pohrdám. Určitě v tom měla prsty nějaká vyšší moc, přesto jsem i já musela udělat něco správně, když je schopen takového vhledu.

Svalím se na postel vedle Sage. Podívám se do jejích nádherných očí a „zastavím svoje bušící srdce“. Miluji, když mohu vyprávět o lekcích, které mě naučila. Je radost sdílet to ohromení, které cítím, když mě usadí její moudrost. Jsem obklopena moudrostí – mého syna i tohoto čtyřnohého anděla. V tichu slyším ozvěnu slov mojí matky: „Žádný člověk není ostrov.“ A přidá se k tomu můj nedávno zesnulý otec: „Vždycky můžeš dělat věci jen tak, jak nejlépe umíš. A to stačí.“

Pravda je taková, že vlastně vím, že něco vím. Můj obraz, pokud je jasný, dobře ví, že propojení je na tomto světě magické. Právě zvířecí průvodci mě přivádějí k otázníkům a příležitostem utvrdit se ve svém nejlepším já.

A tak vám slibuji, že s vámi v knize budu sdílet lekce, které budu vyprávět

ze svého úhlu pohledu. Doufám, že přece jen bude trochu odlišný od toho vašeho, protože to vám otevře dveře k nové perspektivě. To je rozhovor, to je komunikace. Taková je síla slov, když se rozhodneme je používat vhodně, abychom poslouchali a slyšeli.

Někdy se cítím neschopná. A když se přistihnu, že si to myslím, tak si začnu utvářet jiný obraz sebe sama, který bude fungovat lépe. Můj cíl je poskytovat informace, které rozhojní i vaše vědomosti, a to poslouží ke zlepšení životů zvířat na naší planetě. Nejen domácím zvířatům, ale všem. A tak se dobro bude šířit do přírody, jako vlny po hladině. Když se budeme chovat dobře k lidem, pak posíláme dobro dál.

Naše společná perspektiva představuje bohatství uvnitř nás, pak můžete být lepší, než jsem kdy byla já. Naším životním cílem by mělo být, aby ti, které v životě potkáme, byli bohatší na duchu i vědomostech, než jsme kdy byli my. Pro dobro všech. Můžete se mnou souhlasit nebo nesouhlasit, to nechám na vás.

Cvičení

Nějaký čas přemýšlejte nad tím, kým jste. Jak se to shoduje s vaším ideálním já? Aby vám to šlo lépe, zodpovězte si následující otázky:

- 1) *Popište, jaké byly až do dnešního dne vaše nejlepší okamžiky v životě.*
- 2) *Kdy se cítíte nejšťastnější v každodenní rutině?*
- 3) *Napište vzpomínku na dětství, kdy jste se cítili nejvíce živí a šťastní.*
- 4) *Čím jste jako děti chtěli být, až vyrostete?*
- 5) *Popište vlastnosti, které by tato vaše verze měla.*
- 6) *Které z těch vlastností vás popisují i teď?*
- 7) *A na kterých vlastnostech je potřeba zapracovat?*

KAPITOLA 3

Jsme dost dobří

„Je to takový milovník zvířat.“ Věta, která člověka popíše, ale zároveň ho takovou nálepkou můžete limitovat. A pak tu jsou filtry reality. O manifestaci už toho bylo napsáno mnoho a naše filtry se promítají do reality, kterou prožíváme. Skrze filtr pojmenováváme svoje zkušenosti. Kdybych neměla ráda zimu, pak bych o zimním počasí mluvila jako o plískanici. Ale přítel, který má zimu rád, by mluvil o svěžím dni. Slunce nás může péci nebo příjemně hřát. Záleží na tom, jaký filtr použijeme.

Syndrom podvodníka popsany výše je také jeden z filtrů, který omezuje. Kdybych mu uvěřila, žádné moje sdělení by nevyznělo upřímně a pořád bych při přednášení hledala důkazy, které by moje přesvědčení potvrzovaly. Nemůžu být tou nejlepší verzí sebe sama, když nevěřím ve svoji schopnost předávat ostatním hodnotné informace.

Mým cílem je sdílet svoje poznatky. Moje výmluva je, že nejsem dost dobrá. Můj vhled – mohu něco nabídnout, a jsem tak lepší, než kdybych „nebyla dost dobrá“. Tak získám nový a vylepšený obraz sebe sama. Tak budu efektivnější pro ostatní a také šťastnější, protože můžu experimentovat.

Nejlepší zrcadlo, které mi ukáže můj filtr, je zvíře přede mnou. Není nic lepšího, než hrát si se zvířetem nebo ho trénovat, a přitom pozorovat, jak na nás reaguje. Pochytí všechno, co dělám, a zase mi to vrátí zpět. Ukáže mi, jak na něj já a moje maska působíme. Bez ohledu na to, jestli to dělám vědomě nebo ne.

S něžným průvodcem Ingelosim, delfínem skákavým, se v knize potkáte několikrát. V jedné tréninkové lekci působil váhavě a bez energie. Když jsem pak o lekci přemýšlela, uvědomila jsem si, že jsem na ni šla z náročného jed-

nání se zaměstnancem, kterému se nechtělo poslouchat mou zpětnou vazbu. Mrzelo mě to, ale bylo to potřeba, aby měl možnost uspět v budoucnu. Pořád jsem si ale rozhovor přehrávala v hlavě a šla jsem trénovat s pocitem viny. Chudák Ingelos se musel zabývat mým pocitem provinění. Chtěla jsem, aby mě každý litoval. Nebyl zdrženlivý kvůli *svojí* náladě. To bylo jasné hned, jak lekci převzal jiný trenér, který se soustředil jen na trénink a komunikoval srozumitelně. Ingelos zase reagoval se svým obvyklým nadšením. V jazyce Zulu Ingelos znamená „anděl“. Pracujeme společně s anděly, s průvodci světem. Sdílí s námi svoje vědomosti, jen je potřeba jim naslouchat.

Někdy to je jen nepatrný pohyb. Mrknutí oka nebo ztuhnutí svalu. U některých zvířat, třeba hadů, je potřeba se dívat ještě pozorněji. Ani si neuvědomujeme, že vnímáme více věcí, než dokážeme pojmenovat.

Obvykle si všímáme jen toho, co očekáváme, že se bude odehrávat. Pokud změníme filtr, skrze který se díváme na svět, a uvěříme například, že na světě je pořádek, pak se začneme soustředit na všechno uklizené. Začneme vybírat všechno čisté. Nebo se například dozvíte o novém modelu auta a najednou ho vidíte všude. Jste naprogramováni, abyste si ho všímali. Otázkou tedy je, na všímání čeho programujeme sami sebe?

Zulu je chytrá samice delfína, která reaguje jen na sebejistou komunikaci. K úzkostlivým trenérům je nelítostná. Velmi ráda tak novým trenérům ukazuje, jak budou jejich filtry ovlivňovat zvířata. Když Jenny po Zulu chtěla, aby vyskočila, sice metodicky správně, ale nejistě, tak Zulu odmítala se svým charakteristickým odfrknutím. Pozorovala jsem je zpozvzdálí a Jenny vypadala čím dál zoufalejší. Zeptala jsem se jí, jestli věří, že Zulu na povel skočí. „Ne,“ odpověděla mi. Začali jsme tedy pracovat na poveleních, ve kterých se Jenny cítila jistější. Pozvolna do svého projevu vkládala více energie a života. Bylo jasné, že ji lekce baví víc a víc. Když se na Zulu dívala, oči jí úplně zářily. Dala jí povel pro skok a Zulu bez váhání vyletěla nad hladinu. Později jsme si pak Zuluinu úchvatnou lekci probrali. Pokud světem nejdeme s jistotou, máme mizerný obraz sebe sama a nevěříme, že něco dokážeme – pak to může dopadnout přesně tak, jak jsme přesvědčení, že to dopadne.

Cvičení

Zamyslete se nad svojí osobností z pohledu zvířete. Pokud jich máte ve svém životě více, vyberte si to, ke kterému máte blízko, a jako další to, se kterým tolik nevycházíte. Za každé napište odstavec, jako by o vás mluvi-

la do dokumentu o vašem životě. Soustředte se na vaše silné stránky i na výhrady, které by vůči vám mohla mít.

Napište jejich odpovědi na následující otázky.

- 1) *Je optimistická/ý, nebo pesimistická/ý?*
- 2) *Dělá, co je potřeba, nebo je obětí okolností?*
- 3) *Shazuje vinu na ostatní, nebo hledá řešení?*
- 4) *Je statečná/ý, nebo bojácná/ý?*
- 5) *Věnuje štědře svůj čas a pozornost všemu živému, nebo ne?*
- 6) *Je srozumitelná/ý, nebo nečitelná/ý?*

V deníkových cvičeních přidejte ke svému konci kapitoly otázku „Co je potřeba udělat?“

KAPITOLA 4

Proč opustit dogmata?

Hry se slovy jsou zábavné. Když vezmeme informaci a uděláme z ní pravidlo, vznikne dogma. Také se může stát, že život zakládáme na pravidlech místo na vztazích. Přitom vztah je v podstatě sdílení mezi dvěma bytostmi.

Svět jakoby se zbláznil. Na všechno máme dvojistou kontrolu. Pravidla chování na pracovišti, od bezpečnosti práce až po personální směrnice, často ubírají na osobní odpovědnosti a zdravém rozumu. Když člověk sedí na toaletě a čte si instrukce na dveřích kabinky, že má podle předpisů bezpečnosti a ochrany zdraví povinnost po sobě spláchnout a vyčistit mísu, tak si říká, kam se poděla obyčejná ohleduplnost.

Pravidla, která pomáhají ve správném rozhodování, jsou sice užitečná, ale nemůžou nahradit moudrost a vlastní úsudek. Pokud pravidla nahradí přemýšlení, zvědavost a kreativitu, pak přestaneme být v kontaktu s realitou. A za několik generací se z pravidel stanou pověry, které nemají žádnou logiku.

Management chování zvířat je proces, který se může podobat auditu. Diskuse o tom, „jak by se měl provádět“, se často točí okolo potřeby mít pravdu, místo abychom vycházeli vstříc zvířeti v jeho aktuálním rozpoložení.

Jednou jsme zachránili malého lachtana kapského. V tlamě měl zapíchnutých několik rybářských háčků, jak kradl ryby rybářům. Ošetřili jsme ho a pustili zpět do přírody. Jenže on se opět vrátil ke svému zlovyku rychlého občerstvení. Usoudili jsme, že svoje chování nezmění a tak mu poskytneme domov u nás.

Když jsme ho přijali, měl několik háčků v tlamě a jeden v krku. Moudrá malá duše, dost odlišná od našich ostatních lachtanů. Často leží a opatrně pozoruje své okolí, jakoby se rozmýšlel nad dalším krokem. To rozhodilo

některé naše trenéry, protože jsou zvyklí na ochočenější zvířata. Až přišel někdo s názorem, že „musí přijít na zavolání“. Probrali jsme to a znovu si potvrdili zásadu, že budeme ke zvířatům přistupovat podle toho, jak na tom zrovna jsou. Věta „musí přijít na zavolání“ je asi stejně užitečná, jako nápis na záchodcích. Jen položka v seznamu na odškrtnutí, bez ohledu na skutečné zvíře.

Tenhle příklad je o opuštění dogmat. Trénink a život se zvířaty je hrou vztahů. Proto je potřeba, abychom byli více intuitivní. Tréninkové pojmy a postupy nám mají pomáhat, poskytnout vhled do toho, co se odehrává. Nemáme se ale jimi nechat ovládnout. Musíme převzít zodpovědnost za osvobození zvířete od toho, že dělá něco špatně, a podívat se na sebe, abychom se ujistili, že jsme zvolili vhodný postup.

Nemusí se mi líbit, že pes štěká u plotu. Přesto si z toho můžu vzít užitečnou informaci. Co dělá psovi starosti? Jaké mám možnosti? Jak se kvůli takovému „přestupku“ cítím a jak moje reakce vlastně nepomáhá ten problém vyřešit? Jak by to vypadalo, kdybych skutečně převzala zodpovědnost? Co mi můj guru sděluje o mně a co musím změnit, abych se co nejvíce přiblížila nejlepší verzi sebe?

Když to promyslím, tak budu připravená se štěkáním nějak naložit. Pokud by mi dělali starosti jen sousedi a to, jestli budu vypadat jako trenér, který dokáže mít svého psa pod kontrolou, tak se nebudu zabývat potřebami psa. Problém může navenek tvořit nějaký obrázek, ale v pozadí je příběh, kterému je potřeba věnovat pozornost.

Mnoho pravidel a očekávání vzniká ze strachu, že člověk bude vypadat neschopně. Také můžeme mít pravidla, abychom ospravedlnili postup jako správný. A když něco nevyjde, můžeme se obhajovat nedokonalostí pravidel.

Systémové myšlení je termín, který definuje pracovní postup založený na nějaké modelové situaci. To může být nápomocné, ale je potřeba mít na paměti, že život, zejména lidí a zvířat, není jednorozměrný. Kontext, výsledek a individuální rozdíly vyžadují, aby každý systém vždy začínal s uvědoměním, že ten druhý je také živou bytostí.

Takže ano, osvobodme dogmata. Uvědomme si, že dogma vznikne, když se z nástrojů stanou příkazy. Hranice, ploty, předvídatelná očekávání, systémy, nálepky, formáty. Pojďme na to.

Cvičení

Napište si na viditelné místo, třeba na desku pracovního stolu, na lednici, nebo klidně na psí vodítko: „Omezují se nějak tímhle pravidlem?“ Zamyslete se, kde vám nějaké očekávání brání ve schopnosti vnímat situaci takovou, jaká skutečně je.

Některá pravidla jsou užitečná. Zastavit na křižovatce na červenou nám pomáhá jednat s respektem ke svému okolí a společnosti. Ale omezují nás ta pravidla a nálepky, které svému okolí nutíme a které vlastně nejsou nijak nápomocná.

KAPITOLA 5

Iluze bezpečí

Systémy mohou být užitečné. Při řízení elektrárny je systém například nezbytný. Otázkou je, v jakých situacích potřebujeme systém, abychom si mohli navzájem rozumět? Jaká je naše motivace takový systém vytvářet?

Když jsme skutečně v přítomnosti někoho dalšího, ať už člověka nebo zvířete, otevřeně a bez očekávání, pak máme svobodu být opravdoví. Ve vztahu zažíváme sami sebe vůči někomu dalšímu a skutečnou výzvou pak je uvědomit si sebe sama a odolat projektování sebe do ostatních.

Systém zjednodušuje pokročilý koncept. Když postupujeme systematicky, může nám to pomoci věci lépe pochopit. Může se z pochopení stát omezení? Když si myslíme, že věcem rozumíme dostatečně, tak je přestaneme prozkoumávat. Když naše pochopení narazí na nějaké výzvy, znervózníme, upínáme se k tomu, co si myslíme, že víme, a bráníme to.

Systémy a pochopení nám pomáhají cítit se bezpečně. Bezpečí ale může být jen iluze. Naše zoufalá potřeba rozumět instrukcím a držet se jich může vést k tomu, že se vzdáme svojí síly a rezignujeme na zodpovědnost. Cítíme se díky systému v bezpečí, protože se nám zdá, jako bychom měli věci pod kontrolou. Uklidňuje nás, když můžeme postupovat podle nějakého receptu. V knize si budeme často opakovat, že bezpečí je vlastně jen iluze.

Když se pracuje s více než jednou neznámou, vede to k nejistotě. Ale systémy jsou předvídatelné. Naším cílem je fungující, etický a pečující vztah mezi člověkem a zvířetem. Vztah je pozvánka podívat se více do hloubky, než co najdete v příručce. Rozšířit si obzory za hranice, které jsme si sami stanovili. Každý systém berte jako hru, při které budete hledat základní pravdu, která je větší a hlubší, než jsou pravidla. Úkolem je smířit se s nejistotou a zachovat si klid a jistotu.

Je nezbytné poznat a uvědomit si vlastní sebeobraz. Když něco náš obraz ohrožuje, necítíme se bezpečně. Když si uvědomíme, kým si myslíme, že jsme, pak dokážeme svoji perspektivu změnit. Vraťme se k příkladu, kdy mě pes tahal na vodítku okolo domu trenéra. Pokud bych si neuvědomovala svoje slabiny, nemohla bych reagovat úsměvem. Strach, že budu vypadat neschopně, by mě nutil hned hledat nějakou jistotu. Můj sebeobraz je hlavním nástrojem ke společenskému přijetí. Když si neuvědomím, jak pošetil je tohle myšlení, tak můžu reagovat nepřiměřeně, cuknout s vodítkem a se psem jednat zbytečně nefér.

Představme si jinou procházku se Sage. Je živá a nadšená z nového prostředí lesa. Já to tam neznám, a tak jsem nejistá a nervózní. Pravděpodobně moji nejistotu vycítí a bude na ni reagovat. Nyní mě potřebuje chránit, protože nepůsobím jako schopný vůdce, necítí se v bezpečí. Kdybych byla vnímavější a všimla si problému, pak bych mohla zvolit jiné tempo a naše problémy vyřešit racionálně.

To, kým si myslíme, že jsme, může a bude bránit skutečné vazbě se zvířetem. Když nás něco podráždí, objeví se strachy. Pak budeme hledat kontrolu, což bude každý z nás vnímat jinak.

Abych ten koncept lépe vysvětlila, uvedu jako příklad trénink v přímém a chráněném kontaktu. V chráněném kontaktu je mezi námi a zvířetem bariéra, například mříž. V přímém kontaktu k nám má zvíře volný přístup.

V minulosti sloni často usmrtili svoje trenéry. Ke slonům se přistupovalo tak, že si musí držet odstup a používal se k tomu ankus, železná tyč s hákem, kterým se sloni trestali. Možná tyhle tresty pak vedly k frustraci, kdy z boje vzešel slon jako vítěz. Když jsou sloni v chráněném kontaktu, tak jsou lidé při práci s nimi v bezpečí.

Chráněný kontakt ale může být výhodný i pro zvířata. Takovou krásnou lekci mi dal můj kouzelný jednorožčí kůň Gandalph. Měli jsme dlouhé období, kdy jsme mu léčili nádor na oku (který se nakonec skutečně podařilo vyléčit). Scházeli jsme se ve výběhu, abych mu oko ošetřila kapkami. To pro něj nebyl zrovna příjemný zážitek, ale je velmi tolerantní, leccos mi odpustí a za spolupráci si rád vzal mrkev.

Když k sobě přistoupíme ve výběhu bez ohrady mezi námi, tak se jedná o přímý kontakt. Nepoužíváme ohlávku. Proto pro mě bylo překvapivé, když jsem mu jednou kontrolovala šrám na zadní noze, že se ke mně natočil čelem. Odřenina byla trochu teplá, takže vyžadovala ošetření. Nechtěl mě ale k ráně pustit blíž. Šla jsem tedy za ohradu vedle stáje a zavolala ho k sobě. Krásně poslechl. Řekla jsem mu, aby se natočil bokem a byl jako úplně jiný kůň. Bez problémů si nechal zranění ošetřit. S ohradou mezi námi byl v chráněném kontaktu a cítil se bezpečněji, a tak ta ochrana sloužila víc jemu než mě.

V chráněném i nechráněném kontaktu máme pořád stejné věci k řešení. Útok slona na trenéra pro nás vlastně představuje informaci, stejně jako že se Gandalph uchýlil k ochraně útekem, zatímco byl se mnou v přímém kontaktu. Když se nad tím zamyslím, tak jsem vlastně jen předpokládala, že mu to nebude vadit, a nevěnovala jsem pozornost drobným projevům nedůvěry a bolesti. Vždyť byl zvyklý na doteky a péči po celém těle. Kdybych dávala pozor, pravděpodobně bych si všimla, ještě než bych se dostala k zadní noze, že není uvolněný jako obvykle. Těhle nedostatek citlivosti, pokud bych pracovala v přímém kontaktu se slonem, by pro mě mohl skončit pořádným problémem.

Práce s pozitivním posilováním a chráněným kontaktem jsou bezpečnostní postupy, které mohou snížit naši citlivost k drobným signálům, které k nám zvířata vysílají, protože pocit bezpečí nám zároveň otupuje smysly. Musíme si připomínat, že máme zůstat ve vztahu se zvířaty a ne se systémem. Dělat, co je potřeba, aby zvíře uspělo, a zároveň jim dopřát sebevědomí a radost ze spolupráce. Měřítkem úspěchu v tréninku není to, jestli se nám podaří dosáhnout dalšího kroku. Záleží na tom, *jak* toho kroku dosáhneme.

Jste srozumitelní? Víte, čeho chcete dosáhnout? Omezují vaše strachy a tužby to, jak vnímáte svět? To jsou zajímavé otázky ke zvážení, zatímco jsme na cestě. Pokud to chcete prozkoumat, tak je vaším úkolem stát se srozumitelnými.

Cokoli není v pořádku je tedy potřeba vyřešit. Až budete mít hotovo, cesta kupředu bude otevřená a snáze se na ní budete orientovat. Landrover – vy – dokáže projet každou krajinou.

Když narazíte na překážku, pusťte se do práce.

Deník

Najděte si klidné místo, kde vás nikdo nebude rušit. Mobil nechte v jiné místnosti a vypněte zvonění (včetně upozornění na hodinkách).

Zamyslete se na chvíli, kde v životě se nacházíte. Prociťte vděčnost i úzkost.

Až budete připraveni, zodpovězte otázky.

- *Kdybyste se vydali na výlet se svým zvířetem, kam by to bylo? Neodpovídejte realisticky, napište svůj ideál.*
- *Co nezbytného byste si na cestu vzali? Nezbytnosti i jen pro pohodlí. Pamatujte, že máte kouzelný landrover, takže dostatek místa není problém.*
- *Proč jsou pro vás věci na seznamu nepostradatelné?*
- *Až se z výletu vrátíte, co bude jiné?*

Zvědavost ožívuje

Vášeň ze zvědavosti – dokážu cítit zvědavost, i když jsem podrážděný?

Budte zvědaví. Tohle je možná nejdůležitější kapitola v celé knize. Zatímco dříve pro nás byla zvědavost přirozená, dnes to vypadá, že je pro mnohé nedostupná. Zhoršuje se naše schopnost soustředit se. Máme problém vydržet u filmu a dáváme přednost příběhům, které se vejdou do třicetisekundového reelu.

Hledáme systém, než abychom si hráli s neznámem. Vyhýbáme se diskusi a říkáme, že nemáme rádi konflikty. Přitom diskuse by měla být ve své podstatě zvědavé zjišťování. Cílem diskuse by mělo být využít skupinového inteligentního kvocientu (IQ), ne zjišťovat, kdo má pravdu.

Když na malé usedlosti žije vegetarián, tak to znamená, že ji některá zvířata berou jako bezpečné útočiště. Je až bláznivě ohromné, jak to zvířata v našem okolí dokázala zjistit. Nikdy jsme nechtěli chovat drůbež, ale i tak si nás našla.

Sousedé po obou stranách mají slepice. Za těch více jak dvacet let se v různých obměnách pravidelně opakuje jedna a ta samá situace – objeví se slepice s kuřaty, která se pravděpodobně vylíhla z vajec schovaných v bezpečí někde na našem pozemku. Kuřata pod bedlivým dohledem příhodně pojmenované mámy kvočny prospívají. Psi se naučili malé respektovat díky důrazným varováním hlídající mámy.

Když skončí se svými mateřskými povinnostmi, musí si mládež najít sama místo na světě. Jestli jste někdy viděli slepici, jak končí se svou mateřskou hlídkou, tak to je skutečně podívaná. Jeden den je střeží jako oko v hlavě a druhý den je odhání pryč. Zlom nastane ze dne na den. Pak se kuřata drží

pospolu a hledají, jak jeden druhému poskytnout bezpečí. A tam začíná zábava pro mě.

Je radost pozorovat, jak zvědavě zjišťují možnosti života na našem statku. Nebojí se zabrousit kamkoli, aby zjistili, jaké hranice je potřeba respektovat. Kdybychom to dovolili, nastěhovali by se nám do obývacího a sledovali televizi z gauče. Jak jsou mrňaví, tak jsou chytrí. Odměnou jim je to, že je dvakrát denně krmíme a občas najdou nějakou svačinu na zahradě nebo v kompostu. Starají se o zeleninovou zahrádku, na terase spí ve dne a pod přístřeškem v noci. Když se krmí koně, tak se poskakují kolem stájí, dobře ví, že starý Mashatu nadělá nepořádek, který po něm vyzobou. Když vstáváme pozdě, už hlídkují u nádob s krmením.

Zjistili si naše zvyky díky svojí zvědavosti. Jedna z mladých slepic si našla cestu až k nám do ložnice a každý den nám na židli nechá jedno až dvě vejde. Přijde mi to jako mimořádný dar.

Život by měl být poctou zvědavosti. Bez zvědavosti bychom měli problémy. Zvědavost je radost, kterou zažíváme při hledání a potenciálně vede k vděčnosti. Vděčnost se pak přetvoří v sílu. Hrajte si, hrajte si, hrajte si.

Vědecké zkoumání pochází ze zvědavosti. Máme ve zvyku dívat se na věci, jako by ležely na přímce. Přechází světlo ve tmou vždy stejně? Ne. Je ho celé spektrum a nekonečné množství úhlů pohledu, světla, stínu, barvy, hloubky a dalších aspektů, které ovlivňují naši perspektivu. Spektrum všeho živého je mnohorozměrné.

Když se podíváme na welfare zvířat, různé dotazníky měřící welfare po nás chtějí, abychom používali nějakou škálu. Přitom je tolik věcí, které welfare ovlivňují. Kdybych měla hodnotit stav svojí vlastní mysli na stupnici, co by byl nejlepší a co nejhorší stav? A další otázka – existuje přímka od nejlepšího k nejhoršímu? Ne! A to samé platí o zvířatech.

Zvědavost není honba za vědomostmi, jen abychom mohli zaplnit díru v nedostacích našeho sebepojetí. Je to hra, při které hledáme úžas. Úžas, kterým se nám může až tajit dech, protože souzníme s něčím fantastickým, s čím jsme se právě setkali.

Taková zvědavost vedoucí k ohromení je i okamžik, kdy si uvědomíme, že s námi zvíře komunikuje. Že je před námi bytost s pozoruhodným citěním a vědomím. Věděli jste, že se včely v laboratoři naučily, jak řešit složité hlavolamy, aby mohly získat odměnu v podobě sladkého nektaru? A včely pak učily další včely, jak problém vyřešit. Mravenci žijí roky ve svém společenství a musí

Gabby Harrisová

Moudrost beze slov

Co nás zvířata učí o komunikaci, vztazích a životě

Z anglického originálu *Animal Guru – Release the Dog-ma* přeložila Kateřina Lerlová

Fotografie Peter Pinnock a archiv autorky

Redakce a sazba Matěj Barták, korektura Barbora Vaňková

Vydal Pavel Jeřábek – Nakladatelství PLOT, Bělohorská 2,
169 00 Praha 6, www.plotknihy.cz, jako svou 478. publikaci

Tisk Finidr, s.r.o., 2026

Vydání první, Praha 2026

ISBN 978-80-7428-523-3